

УДК: 58(092) (477) Барна

doi: 10.25128/2078-2357.23.1–2.12

Н. М. ДРОБИК, С. В. ПИДА, Л. С. БАРНА, Н. В. ГЕРЦ, О. Б. МАЦЮК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027

e-mail: drobyk.n@gmail.com

**БАРНА МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ – ВІДОМИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
ВЧЕНИЙ–БОТАНІК, ЦИТОЕМБРІОЛОГ, ЗАСЛУЖЕНИЙ ДІЯЧ
НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ, ПЕДАГОГ**

(до 85 – річчя від дня народження)

ПРОФЕСОР БАРНА МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

У статті висвітлено 62-х річну виробничу, науково-дослідну, навчально-педагогічну і громадську діяльність відомого українського вченого-ботаніка, морфолога, дендролога, цитоембріолога рослин, академіка Академії наук Вищої школи України, заслуженого діяча науки і техніки України, відмінника освіти України, відмінника охорони природи України, почесного члена Українського ботанічного товариства, стипендіата Кабінету міністрів України, доктора біологічних наук, професора кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) Миколи Миколайовича БАРНИ, якому 8 лютого 2023 року виповнилося 85 років від дня народження.

Микола Миколайович працював викладачем та старшим викладачем кафедри ботаніки з 1971 по 1975 р., з 1975 р. – доцентом, з 1996 р. – професором цієї ж кафедри, з 2002 по 2012 р. – завідувачем кафедри ботаніки, з 2012 по 2014 рр. – завідувачем кафедри ботаніки та зоології. З 1977 по 1985 р. Микола Миколайович був заступником декана природничого факультету, з 1990 по червень 2006 р. – деканом хіміко-біологічного факультету ТНПУ.

Професор М. М. Барна є автором (співавтором) понад 450 друкованих праць зокрема 7 монографій, 2 бібліографій, 3 словників, 5 науково-популярних видань, понад 30 навчальних посібників для закладів вищої та загальної середньої освіти, 20 з яких – з грифом МОН України, 5 методичних рекомендацій, із них 2 – з грифом МОН України, 5 авторських свідоцтв на винаходи, понад 350 статей у фахових наукових виданнях, матеріалів і тез доповідей на міжнародних, всеукраїнських конференціях, симпозіумах, з'їздах наукових товариств, нарадах, семінарах тощо. Під його керівництвом захищено 7 кандидатських дисертацій.

Понад 20 років М. М. Барна очолював редакційну колегію фахового наукового видання України «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія».

Ключові слова: учений, викладач, ботаніка, цитоембріологія, дендрологія, наукові праці, дисертації, «Наукові записки», дендрарій, Біблійний ботанічний сад, гербарій, спеціалізовані вчені ради.

БАРНА Микола Миколайович народився 8 лютого 1938 року в с. Радоцина Горлицького повіту Краківського воєводства (Лемківщина, Польща) у селянській працьовитій сім'ї. Батько – Барна Микола Петрович (1910 року народження) і мати – Барна (дівоче прізвище Кравчицька) Пелагія Іванівна (1906 року народження) походять з Радоцини.

12 липня 1945 р., на свято Петра і Павла, родину Миколи Миколайовича, як і сотні тисяч лемківських родин, було примусово переселено на територію тодішньої УРСР в село Криштопівка Близнюківського району Харківської області. Депортація докорінно змінила життя не лише цієї родини, а й усіх примусово переселених лемків. У цьому ж році він пішов у перший клас Криштопівської школи, а влітку наступного року його родина переїхала в с. Скоморохи Велико-Бірківського (нині Тернопільського) району Тернопільської області. У 1946 році вступив у другий клас Скоморохівської семирічної школи, яку з Похвальною грамотою закінчив у 1952 р. У цьому ж році вступив у восьмий клас Баворівської середньої школи, яку закінчив у 1955 р. [1, 5].

У 1956 році Микола Барна вступив на лісогосподарський факультет Львівського лісотехнічного інституту. Навчання на факультеті – це роки набуття глибоких і міцних знань із біологічних, природничих, хімічних, технічних і лісознавчих дисциплін, роки його становлення як фахівця. Саме тоді він починає займатися науково-дослідною роботою на кафедрі ботаніки-дендрології. Завжди з особливою теплотою Микола Миколайович згадує професора Степана Михайловича Стойка, якого вважає своїм науковим батьком і який значною мірою визначив його подальший життєвий шлях. У студентські роки Микола Миколайович розпочав свої перші ботаніко-екологічні дослідження в науковому гуртку під керівництвом Степана Михайловича. Починаючи з другого і до п'ятого курсу (1957–1961 рр.), Микола Барна був головою студентського наукового товариства лісогосподарського факультету. Будучи студентом третього курсу, у 1959 році він навчався на всесоюзних біологічних читаннях, які були організовані в Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова для студентів-біологів колишнього Радянського Союзу. Там він слухав лекції відомих вчених-біологів (біолога Т. Д. Лисенка, генетика М. П. Дубініна, ботаніка І. Г. Серебрякова, цитоембріолога О. І. Устиної, хіміка-органіка М. О. Несмеянова та ін.), виступив на всесоюзній науковій студентській конференції із доповіддю на тему: «Рідкісні і зникаючі види рослин Українських Карпат та їх охорона» [4].

У 1961 році М. М. Барна з відзнакою закінчив Львівський лісотехнічний інститут (нині Національний лісотехнічний університет України) і був рекомендований в аспірантуру. Проте, згідно з чинним на той час положенням, в аспірантуру могли вступати спеціалісти, які мали не менше трьох років виробничого стажу, тому був направлений на роботу в трест «Закарпатліс».

Цього ж року Микола Миколайович розпочинає свою трудову діяльність на посаді помічника лісничого Діловецького лісництва, а відтак інженера Велико-Бичківського лісокомбінату тресту «Закарпатліс». Та виробнича діяльність триває недовго і Микола Миколайович в 1964 році вступає до аспірантури в Український науково-дослідний інститут лісового господарства і агролісомеліорації (УкрНДЛГА, м. Харків), де в лабораторії цитоембріології відділу селекції та інтродукції починає роботу над кандидатською дисертацією. У 1969 році в Інституті ботаніки Академії наук України він успішно захищає дисертацію на тему «Цитоембріологічне дослідження деяких видів роду *Populus* L. у зв'язку з гібридизацією» на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук зі спеціальності 094 – ботаніка [1].

Після закінчення аспірантури з квітня 1967 року до серпня 1971 року Микола Миколайович працював молодшим і старшим науковим співробітником відділу селекції Карпатського філіалу УкрНДЛГА (м. Івано-Франківськ, нині – Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва ім. П. С. Пастернака).

З серпня 1971 року починається новий етап у житті М. М. Барни – він розпочинає свою педагогічну діяльність. Микола Миколайович працював викладачем та старшим викладачем кафедри ботаніки (1971–1975 рр.), з червня 1975 року – доцентом, з листопада 1996 року – професором цієї ж кафедри, з 2002 по 2012 р. – завідувачем кафедри ботаніки, з 2012 по 2014 р. – завідувачем кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ). З жовтня 1977 р. по червень 1985 р. Микола Миколайович був заступником декана природничого факультету, з грудня 1990 р. по червень 2006 р. – деканом хіміко-біологічного факультету зазначеного університету [4, 6].

На усіх посадах Микола Миколайович проявив себе як висококваліфікований педагог і вмільний організатор навчально-виховного процесу та підготовки педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Уже понад пів століття свої знання, вміння та навички, весь запал своєї душі М. М. Барна віддає студентській молоді. Його лекції відзначаються глибиною викладу навчального й наукового матеріалу, є цікавими й студенти завжди позитивно відгукуються про високий фаховий рівень їх проведення.

Професор М. М. Барна постійно підвищує свій професійний рівень. У 1997 році він отримав вчене звання професора кафедри ботаніки, а у 2002 році в Інституті ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України захистив дисертацію на тему «Репродуктивна біологія видів і гібридів родини Вербових (*Salicaceae* Mirb.)» на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук зі спеціальності 03.00.05 – ботаніка.

У 1993 р. М. М. Барна був обраний членом-кореспондентом Української Екологічної Академії наук, у 1995 р. – дійсним членом (академіком) Української Екологічної Академії наук, у 2005 р. – академіком Академії наук Вищої школи. У 1998 р. він виборов грант «Soros Associate Professor» Міжнародної Соросівської програми підтримки освіти в галузі точних наук (ISSEP), грант № АРУ 074006 [4].

Основні напрямки наукових досліджень М. М. Барни – ботаніка, репродуктивна біологія, ембріологія, цитоембріологія рослин, магнітобіологія, цитологія, гістологія, декоративна дендрологія, екологія рослин, фітосозологія, педагогіка вищої школи, історія освіти і науки. Професор М. М. Барна є автором (співавтором) понад 450 наукових праць, зокрема 7 монографій, 2 бібліографії, 3 словники, 5 науково-популярних видань, понад 30 навчальних посібників для закладів вищої та загальної середньої освіти, 20 з яких – з грифом МОН України, 5 методичних рекомендацій, із них 2 – з грифом МОН України, 5 авторських свідоцтв на винаходи, понад 350 статей у фахових наукових виданнях, матеріалів і тез доповідей на міжнародних, всеукраїнських конференціях, симпозіумах, з'їздах наукових товариств, нарадах, семінарах тощо [2, 3]. Під його керівництвом підготовлено й захищено 7 кандидатських дисертацій, неодноразово виступав офіційним опонентом на засіданнях спеціалізованих вчених радах із захисту докторських і кандидатських дисертацій, був членом спеціалізованих вчених рад Д 26.211.01 Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (2003–2012 рр.) та Д 26.211.01 Національного лісотехнічного університету України (2008–2014 рр.). М. М. Барна – голова Тернопільського відділення Українського ботанічного товариства (від 2002 р. понині).

М. М. Барна спільно із доцентом В. О. Шиманською розробили проект і заклали дендрарій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1971–1977 рр.); Микола Миколайович також заснував гербарій кафедри ботаніки (1977 р.), науковий фаховий журнал «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія» (1997 р.), «Голицький біостаціонар» (1998 р.), організував і провів понад 15 наукових і науково-практичних конференцій, з'їздів наукових товариств тощо [6].

Голицький біостаціонар, який нині іменується як лабораторія біології та екології «Голицький біостаціонар університету», використовується для навчальних практик студентів з ботаніки та зоології, для збору матеріалу для виконання курсових, дипломних і магістерських робіт, для проведення наукових досліджень викладачами факультету, наукових конференцій та зібрань, для проведення Літніх шкіл з біології та хімії для учнів, присвяти у студенти першокурсників факультету тощо [6].

Миколі Миколайовичу належить ідея створення на базі дендрарію університету Біблійного ботанічного саду. Ця ідея об'єднала викладачів та студентів університету і поступово Біблійний сад перетворюється на осередок морально-духовного та естетичного виховання молоді.

Активна багаторічна виробнича, науково-дослідна, навчально-методична та викладацька діяльність М. М. Барни була відзначена державою. За особливі успіхи, досягнуті в роботі з освоєння цілинних і перелогових земель він був нагороджений значком ЦК ВЛКСМ «За освоєння нових земель» (24.09.1958). За значний особистий внесок у розвиток національної освіти України та наукові здобутки обраний: членом-кореспондентом Української екологічної академії наук (19.02.1993); академіком Української екологічної академії наук (24.11.1995); академіком Академії наук Вищої школи України (2002); почесним членом Українського ботанічного товариства (18.05.2006).

За особистий внесок у соціально-економічний, культурний розвиток Української держави, вагомі трудові досягнення та з нагоди 15-ї річниці незалежності України Указом Президента України М. М. Барні присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (18.08.2006).

За досягнуті успіхи в освіті та науці Міжнародною Соросівською програмою підтримки освіти в галузі точних наук (ISSEP) у 1998 році М. М. Барні присвоєно звання «Соросівський асоційований професор» і вручено грант № АРУ 074006. За особливі успіхи та високий професіоналізм у підготовці висококваліфікованих фахівців освіти, наукові здобутки, вагомий внесок у справу охорони природи та багаторічну працю на ниві освіти та науки нагороджений: знаком «Відмінник охорони природи УРСР» (27.06.1983); значком «Відмінник народної освіти УРСР» (30.10.1987); медаллю «Ветеран праці» (30.11.1987); почесною грамотою Міністерства освіти України (1995); грамотою Тернопільської обласної державної адміністрації (квітень 2000); грамотою відділу освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації (квітень 2000); грамотою Тернопільської обласної державної адміністрації (05.08.2017); грамотами Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2006, 2017).

За значний особистий внесок у розвиток української біологічної науки, наукові здобутки, вагомий внесок у розвиток освіти та науки Постановою Президії Академії наук Вищої школи України присуджено нагороду Ярослава Мудрого в галузі науки і техніки (січень 2007); за видатні заслуги у сфері вищої освіти розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1174-р від 29 вересня 2021 р. призначено довічну стипендію Кабінету Міністрів України.

Основні наукові та навчально-методичні праці професора М. М. Барни Монографії

1. Голицький ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення : монографія / М. М. Барна, Л. П. Царик, С. В. Зелінка [та ін.]. Тернопіль : Лілея, 1997. 164 с.

2. Микола Барна, Любов Барна, Ганна Яцук. Декоративні лікарські рослини : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. 80 с. : іл. (2 видання).
3. Становлення і розвиток ботаніки на Тернопільщині (XIX – початок XXI ст.) : монографія / М. М. Барна, Л. С. Барна. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2015. 240 с. : іл.
4. М. М. Барна, Л. С. Барна. Дендрарій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та перспективи створення біблійного ботанічного саду : монографія. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2017. 248 с. : кольор. іл.
5. Барна М. М., Барна Л. С., Герц Н. В., Мацюк О. Б. Морфогенез вегетативних і генеративних органів видів і гібридів родини Salicaceae Mirb. (історія дослідження): монографія / за ред. Миколи Барни. Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В. 2021. 179 с.: іл.
6. Кафедра ботаніки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: минуле, сучасне, майбутнє (до 80-річчя заснування 1940–2020 рр.): монографія / С. В. Пида, М. М. Барна, Л. С. Барна, Н. В. Герц, Г. М. Голіней, О. Б. Конончук, М. А. Крижановська, О. Ю. Майорова, О. Б. Мацюк, Н. В. Москалюк, М. З. Прокон'як, Л. О. Шевчик, Р. Л. Яворівський / за ред. М. М. Барни. Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2021. 416 с.
7. Барна М. М., Барна Л. С., Барна О. М. Лемківська церква Вознесіння Господнього у Тернополі : монографія. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2021. 176 с.: іл.

Бібліографії

1. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 1962–2002 рр. / уклад. Барна М. М., Похила Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Видавничий відділ ТДПУ, 2002. 182 с.
2. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 2003–2012 рр. / уклад. Барна М. М., Барна Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Терно-граф, 2013. 156 с.

Словники

1. Барна М. М. Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії: словник для студентів біологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Київ : Видавничий центр «Академія», 1997. 272 с. (5 видань).
2. Барна М. М., Пида С. В., Шанайда Н. Д. Тлумачний словник біологічних термінів і понять у курсі «Біологія» (VI клас) : словник для вчителів біології, учнів загальноосвітніх шкіл і студентів біологічних спеціальностей вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль : Мандрівець, 1997. 56 с. *(Ця робота була частково підтримана Міжнародною Соросівською програмою підтримки освіти в галузі точних наук (ISSEP), грант № АРУ 074006).*
3. Барна Микола, Герц Наталія, Барна Любов. Дендрологія. Термінологічний словник. Тернопіль : ФОП Осадца В. Ю., 2022. 258 с.

Науково-популярні видання

1. Микола Барна. Curriculum vitae : науково-популярне видання / уклад. : Л. С. Барна, Н. В. Герц. Автор передмови академік НАН України К. М. Ситник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 288 с.: іл.
2. Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940–2010) : науково-публіцистичне видання / М. М. Барна, В. З. Курант, Л. С. Барна [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 308 с.
3. М. М. Барна. Радощина в моєму серці: науково-популярне видання. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 240 с.

Навчальні посібники для вищих навчальних закладів України

1. М. М. Барна, Н. В. Герц, О. Б. Мацюк. Ботаніка. Морфологія рослин. Щоденник навчальної практики: навчальний посібник. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2016. 96 с. (4 видання)
2. М. М. Барна. Ботаніка. Практикум з анатомії та морфології рослин : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2014. 304 с. : іл. Лист МОН України 1/1–8454 від 03.06.2014 р. (3 видання).
3. М. М. Барна, Л. С. Барна. Видатні вчені ботаніки: навчальний посібник. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2013. 192 с.
4. М. М. Барна, Н. В. Герц, О. Б. Мацюк. Організація самостійної роботи студентів з анатомії та морфології рослин : навчальний посібник. Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2016. 160 с.
5. Барна М. М., Герц Н. В. Основи цитоембріології Квіткових рослин (Magnoliophyta). Лабораторний практикум: навч. посіб. Тернопіль : «Вектор», 2019. 126 с.

Посібники для вчителів біології та здобувачів загальної середньої освіти

1. І. В. Барна, М. М. Барна. Збірник задач і розв'язків з біології: навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв та коледжів. У 4–х ч. Тернопіль : Мандрівець, 1997. Ч. I. 104 с. (2 видання).
2. І. В. Барна, М. М. Барна. Збірник задач і розв'язків з біології: навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4–х ч. Тернопіль : Мандрівець, 1997. Ч. II. 112 с. (2 видання).
3. І. В. Барна, М. М. Барна. Збірник задач і розв'язків з біології: навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4–х ч. Тернопіль : Мандрівець, 1997. Ч. III. 96 с. (2 видання).
4. І. В. Барна, М. М. Барна. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 4–х ч. Тернопіль : Мандрівець, 1997. Ч. IV. 80 с. (2 видання).
5. М. М. Барна, Л. С. Похила, Г. Ф. Яцук. Біологія для допитливих. I частина. Дроб'янки, Рослини, Гриби: посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 88 с.
6. М. М. Барна, Л. С. Похила, Л. О. Шевчик, Г. Ф. Яцук. Біологія для допитливих. II частина. Царство Тварини : посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2002. 144 с.
7. М. М. Барна, Л. С. Похила, Г. Ф. Яцук. Біологія. 10 клас. Завдання для тематичного контролю знань : посібник для вчителів біології. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 56 с.
8. М. М. Барна, Л. С. Барна, О. О. Семенів. Кімнатні рослини у навчально–виховному процесі з біології: посібник для вчителів біології. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. 160 с. : іл.
9. М. М. Барна, Л. С. Барна, Г. Ф. Яцук. Навчальні заняття з біології. Можливі варіанти: посібник для вчителів біології. Тернопіль : Астон, 2005. 140 с.
6. М. М. Барна, Л. С. Похила, Г. Ф. Яцук. Біологія. 11 клас. Завдання для тематичного контролю знань : посібник для вчителів біології. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. 64 с.
10. І. В. Барна, М. М. Барна. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 2–х ч. Тернопіль : Мандрівець, 2000. Ч. I. 224 с. (2 видання).
11. І. В. Барна, М. М. Барна. Біологія. Задачі та розв'язки: навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. У 2–х ч. Тернопіль : Мандрівець, 2000. Ч. II. 160 с. (2 видання).
12. І. В. Барна, М. М. Барна, Л. С. Барна. Біологія. Задачі та розв'язки : навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв і коледжів. Тернопіль : Мандрівець, 2005. – 384 с. Протокол МО України 8/3-18 від 28.07.1999 р. (5 видань).
13. Біологія для спеціальностей: «Біологія та хімія», «Біологія (додатково англійська мова)», «Біологія (додатково основи екології)», «Хімія та біологія», «Географія та біологія» / М. М. Барна, Л. С. Барна, Г. Я. Жирська [та ін.]. Довідник для вступників до Терноп. нац. пед. ун–ту ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. С. 61–68.
14. М. М. Барна, В. М. Черняк, Л. С. Похила [та ін.]. Організація роботи з обдарованими школярами. Мала академія : посібник для учнів загальноосвітніх шкіл і ПТУ, вчителів біології, основ екології та валеології. Тернопіль : Мандрівець, 1996. 96 с.
15. М. М. Барна, В. М. Черняк, Л. С. Похила [та ін.]. Організація роботи з обдарованими школярами. Всеукраїнська олімпіада еколого–природничого спрямування : посібник для учнів загальноосвітніх шкіл і ПТУ, вчителів біології, основ екології та валеології. Тернопіль : Мандрівець, 1997. 104 с.

Методичні рекомендації

1. М. М. Барна, Н. Д. Шанайда, М. І. Шанайда [та ін.]. Ботанічна номенклатура : методичні рекомендації для студентів спеціальності «Біологія і хімія», «Біологія і англійська мова», «Біологія», «Хімія і біологія», та «Географія і біологія». Тернопіль, 2001. 42 с.
2. М. М. Барна, О. П. Іванова, Л. С. Похила [та ін.]. Методи перевірки знань учнів з курсу «Біологія». VI клас : методичні рекомендації для вчителів біології загальноосвітніх шкіл. Тернопіль : Мандрівець, 1998. 80 с.
3. М. М. Барна, Н. Д. Шанайда, М. І. Шанайда. Методичні рекомендації до навчально-польової практики з ботаніки (морфології рослин) для студентів I–го курсу (спеціальність «Біологія і хімія» та «Біологія»). Тернопіль, 1999. 65 с.
4. М. М. Барна. Програмований безмашинний контроль за самостійною роботою студентів з анатомії та морфології рослин. Методичні рекомендації для студентів природничих факультетів педагогічних інститутів. Київ : РНМК Міносвіти УРСР, 1985. 48 с. *Рекомендовано МО України.*
5. М. М. Барна, І. В. Мороз. Організація і проведення самостійної роботи студентів з анатомії та морфології рослин. Методичні рекомендації для студентів природничих факультетів педагогічних

інститутів. Київ : РНМК Міносвіти УРСР, 1988. 48 с. *Рекомендовано МО України.*

Авторські свідоцтва на винаходи

1. А. с. 1423115 ССРСР, МКИ А 61 D 3/00. Столик для закрєплення, фиксації и оперирования лабораторных животных / Н. Н. Барна, М. М. Мороз, О. Н. Барна (ССРСР). – № 4104218/30–15; заявл. 09.07.86 : опубл. 15.09.88, Бюл. № 34.
2. А. с. 1438694 ССРСР, МКИ А 61 В 5/00. Устройство для выделения участка коры головного мозга / Н. Н. Барна, М. М. Мороз (ССРСР). – № 4092389/28 – 14; заявл. 14.07.86 : опубл. 23.11.88, Бюл. № 43. А. с. 1457866 ССРСР, МКИ А 01 Н 1/04.
3. Способ Н. Н. Барны прогнозирования гетерозиса у гибридов тополей и ив. Н. Н. Барна (ССРСР). – № 104950/30–13; заявл. 02.06.86 : опубл. 5.02.89, Бюл. № 6.
4. А. с. 1567139 ССРСР, МКИ А 01 К 61/00. Способ приготовления искусственного корма для товарного карпа / С. В. Крутовский, А. В. Лутцев, Н. Н. Барна, Р. Н. Шандрук, В. З. Курант, О. Б. Столяр, Л. М. Романишина, Н. В. Середа (ССРСР). № 4189117/31–13; заявл. 02.02.87 : опубл. 30.05.90, Бюл. № 20.
5. А. с. 1655388 ССРСР, МКИ А 01 Н 1/04. Способ Барны Н. Н. подбора родительских пар для получения гетерозисных гибридов ивовых / Н. Н. Барна (ССРСР). – № 4664259/13; заявл. 26.01.89 : опубл. 15.06.91, Бюл. № 22.

Біографічні дані Миколи Миколайовича включені у такі видання:

1. Довідник. Діячі науки і культури Лемківщини. Торонто. Львів : Думка світу, 2000. 124 с.
2. Довідник. Академія наук вищої школи 1992–2007. Київ, 2007. 219 с.
3. Довідник. Фізіологи рослин України / Інститут фізіології рослин і генетики НАН України; уклад. В. В. Моргун, Ж. З. Гуральчук. Київ : Логос, 2006.
4. Довідковий посібник. Українське ботанічне товариство. Київ : Наукова думка, 1979. 186 с.
5. Бюлетень ВАК України, №1/2002. Повідомлення про захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. С. 42–43: Біологічні науки.
6. Енциклопедія сучасної України НАН України, 2003. Т. 2. Б – Біо. 872 с.
7. Книга педагогічної слави України. Київ, 2008. 428 с.

Окрім наукової та педагогічної діяльності Микола Миколайович проводив велику навчально-організаційну та громадсько-суспільну діяльність на факультеті, в університеті та поза його межами. Упродовж 16 років (1990–2016) він був членом вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, вченої ради природничого (1977–1997 рр.) та хіміко-біологічного (1997 р. – понині) факультету. Був членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій Д 26. 211.01 при Інституті ботаніки імені М. Г. Холодного НАН України (2003–2012 рр.) та спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій Д 26.211.01 при Національному лісотехнічному університеті України (2008–2014 рр.). Є головою Тернопільського відділення Українського ботанічного товариства (2002 р. понині), членом Всеукраїнського товариства «Лемківщина».

Професор Микола Миколайович Барна – не лише відомий вчений-ботанік, педагог, а передусім людина, яка понад усе любить рідну землю, народ, молодь, свою родину. Господь наділив його безцінним талантом – дарувати знання іншим, втілювати результати наукового пошуку та великого життєвого досвіду на сторінках своїх книг, генерувати нові ідеї й реалізовувати їх в життя разом з колегами та однодумцями. М.М. Барна за час своєї трудової діяльності виховав не одне покоління талановитих вчителів і науковців, передав їм необхідні знання та навички, сприяв прищепленню високих моральних якостей і принципів [6].

Не зупинятися на досягнутому – таке життєве кредо М.М. Барни Він переповнений новими ідеями, планами та у творчому пошуку. Закінчивши один посібник чи монографію, сивочолий професор з юнацькою завзятістю та наполегливістю окреслює плани та перспективи підготовки наступних наукових і навчально-методичних видань, прагне передати знання, вміння та досвід своїм колегам, студентам.

Отож, дорогий Миколо Миколайовичу, шанований нами Учителю, ми ще і ще раз хочемо засвідчити Вам нашу любов і повагу. Низький уклін Вам за Вашу наполегливу

працю, за знання та досвід, за вклад у розвиток нашого факультету та університету! Щастя Вам на Вашій життєвій ниві!

1. Барна О. М. Професор Микола Миколайович Барна – віхи життєвого, наукового, навчально-педагогічного шляху та громадської діяльності. До 80-річчя від дня народження. *Мистецтво лікування*. 2018. № 1–2 (147–148). С. 55–66.
2. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 2003–2012 рр. / уклад. Барна М. М., Барна Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Терно-граф, 2013. 156 с.
3. Бібліографія наукових і науково-методичних праць викладачів хіміко-біологічного факультету Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка 1962–2002 рр. / уклад. Барна М. М., Похила Л. С., Грубінко В. В. [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Видавничий відділ ТДПУ, 2002. 182 с.
4. Микола Барна. Curriculum vitae: наук.-попул. вид. / уклад.: Л. С. Барна, Н. В. Герц. Автор передмови академік НАН України К. М. Ситник. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 288 с. : іл.
5. Микола Барна. Радостина в моєму серці: наук.-попул. вид. Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. 240 с. : іл.
6. Нариси історії хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (1940–2010) : науково-публіцистичне видання / М. М. Барна, В. З. Курант, Л. С. Барна [та ін.]; за ред. М. М. Барни. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 308 с.

References

1. Barna O. M. Profesor Mykola Mykolayovych Barna – vikhy zhyttievoho, naukovo, navchalno-pedahohichnoho shliakhu ta hromadskoi diialnosti. Do 80-richchia vid dnia narodzhennia. *Mystetstvo likuvannia*. 2018. No 1–2 (147–148). S. 55–66. [in Ukrainian]
2. Bibliohrafiia naukovykh i naukovo-metodychnykh prats vykladachiv khimiko-biolohichnoho fakultetu Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka 2003–2012 rr. / uklad. Barna M. M., Barna L. S., Hrubinko V. V. [ta in.]; za red. M. M. Barny. Ternopil : Terno-hraf, 2013. 156 s. [in Ukrainian]
3. Bibliohrafiia naukovykh i naukovo-metodychnykh prats vykladachiv khimiko-biolohichnoho fakultetu Ternopilskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. V. Hnatiuka 1962–2002 rr. / uklad. Barna M. M., Pokhyla L. S., Hrubinko V. V. [ta in.]; za red. M. M. Barny. Ternopil : Vydavnychyy viddil TDPU, 2002. 182 s. [in Ukrainian]
4. Mykola Barna. Curriculum vitae: nauk.-popul. vyd. / uklad.: L. S. Barna, N. V. Herts. Avtor peredmovy akademik NAN Ukrainy K. M. Sytnyk. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2008. 288 s. : il. [in Ukrainian]
5. Mykola Barna. Radotsyna v moiemu sertsii: nauk.-popul. vyd. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2011. 240 s. : il. [in Ukrainian]
6. Narisy istorii khimiko-biolohichnoho fakultetu Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka (1940–2010) : naukovo-publitsystychnye vydannia / M. M. Barna, V. Z. Kurant, L. S. Barna [ta in.]; za red. M. M. Barny. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2010. 308 s. [in Ukrainian]

N. M. Drobyk, S. V. Pyda, L. S. Barna, N. V. Herts, O. B. Matsiuk

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine

BARNA MYKOLA MYKOLAIOVYCH – FAMOUS UKRAINIAN SCIENTIST-BOTANIST, CYTOEMBRYOLOGIST, EMINENT SCIENCE AND TECHNOLOGY FUNCTIONARY OF UKRAINE, TEACHER (dedicated to the 85th birth anniversary)

Mykola Mykolaiiovych Barna, who celebrated his 85th birthday on February 8, 2023, is a renowned Ukrainian scientist in the fields of botany, morphology, dendrology, and plant cytoembryology. He holds the titles of Academician of the Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Merited Science and Technology Functionary of Ukraine, Education Excellence of Ukraine, Nature Conservation Excellence of Ukraine, and is an Honorary Member of the Ukrainian Botanical Society.

He is also a scholarship holder of the Cabinet of Ministers of Ukraine, a Doctor of Biological Sciences, and a Professor at the Department of Botany and Zoology at Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University.

This article highlights Professor's impressive 62-year career in production, research, education, pedagogy, and public service. He began as a lecturer and senior lecturer at the Department of Botany in 1971, became an associate professor in 1975, and a professor in 1996. He served as the head of the Department of Botany from 2002 to 2012 and as the head of the Department of Botany and Zoology from 2012 to 2014. Additionally, he held positions such as Deputy Dean of the Faculty of Natural Sciences from 1977 to 1985 and Dean of the Faculty of Chemistry and Biology from 1990 to June 2006.

Professor M. M. Barna's extensive scholarly output includes over 450 published works, including monographs, bibliographies, dictionaries, scientific publications, educational materials for high and secondary education institutions, and methodological recommendations. He has supervised the defence of seven PhD theses and served as an official opponent at academic councils for the defence of doctoral and PhD theses. He was a member of specialised academic councils at the M. G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Sciences of Ukraine and the National Forestry University of Ukraine. For over two decades, he chaired the editorial board of the specialised scientific publication "Scientific notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Biology."

Professor Barna's contributions also extend to initiatives such as the establishment of the Arboretum of Ternopil State Pedagogical Institute, the creation of the herbarium of the Department of Botany (now the "Herbarium-laboratory of plant morphology and taxonomy"), and the establishment of the laboratory of biology and ecology known as the "Holytskyi biostation of the university." He played a crucial role in the realisation of the Biblical Botanical Garden on TNPU's premises, turning this idea into a reality. Professor Mykola Mykolaiovych Barna's lifelong dedication to science and education has left an indelible mark on his field and the academic community.

Key words: scientist, teacher, botany, cytoembryology, dendrology, scientific works, dissertations, "Scientific Notes", arboretum, Biblical Botanical Garden, herbarium, specialised academic councils.

Надійшла 25.05.2023.